

Verdonck, Jan (2015), *Guido Gezelle, dichter van de zon*. S.l., Guido Gezellekring.

Dit boek heb ik niet naast de wc gelegd – daar lagen de raadsels al –, maar naast mijn bed. Dus telkens voor het inslapen een beetje zon van Gezelle. Desalniettemin was het voor mij op den duur des Guten zuviel. Wat ik – heel oneerbiedig – vooral onthouden heb, is dat veel gedichten van Gezelle volkomen onleesbaar (geworden) zijn. De woordenschat is ontoegankelijk (gelukkig krijgt de lezer in deze uitgave veel woordverklaring), de syntaxis is geforceerd en de thematiek hopeloos gepasseerd. Verdonck schrijft op 143 ‘Gezelles lyriek bevat een veel omvattende, rijke thematiek’. Dat vind ik niet.

Het komt altijd neer op de nietige, schuldige, slechte, zondige mens en de vlucht in Jezus’ armen. Wie ligt daar vandaag de dag nog van wakker?

Je kunt op een humaniora anno 2022 geen leerling meer warm krijgen voor deze onomkeerbaar gedateerde poëzie. Hier of daar zou je als leraar nog op een vondst of een knappe formulering kunnen wijzen, maar dat gaat verloren in de massa onbegrijpelijke woorden en wendingen. Doordat Gezelle, naarmate hij ouder werd, steeds fanatieker zijn eigen woordenschat ontworpen heeft, heeft hij het verouderingsproces van zijn oeuvre nog versneld. Je vraagt je af wat die man bezielde om zijn teksten (denk maar aan het onleesbare *Hiawatha* of de even onleesbare *Goddelijke beschouwingen*) voor het publiek absoluut ontoegankelijk te maken door al die zelf gefabriceerde woorden die niemand kan begrijpen. Hij moet op het einde van zijn leven in een wereld geleefd hebben die geen enkele band meer had met de werkelijke. Zou hij echt geloofd hebben dat de woorden die hij verzon ooit gemeengoed zouden worden? Misschien wel, wat alleen maar bewijst dat hij alle connectie met het echte leven compleet kwijt was.

Zoveel zon. Te veel voor mij. De toelichtingen zijn leerzaam en interessant, maar zeer badinerend. Ze pretenderen dan ook geen ‘wetenschappelijke’ diepgang.

‘Ego Flos’ is Gezelles bekendste zongedicht. Ik ken het van de humaniora en de eerste strofe ken ik zelfs van buiten, wat geen grote verdienste is. Ook de eerste vier regels van de voorlaatste strofe ken ik en ik heb ze dikwijls gebruikt na ruzie, zonder enige band met de rest van Gezelles gedicht. Ik vind het gedicht geen meesterwerk. De verschuiving van Blomme = ik (strofe 1) naar Blomme = god (strofe 5) is in mijn ogen een grote fout. En dan altijd weer dat verlangen naar de dood en de eeuwigheid. Sjonge, sjonge, de geesten van die mannen waren onvoorstelbaar grondig gebrainwasht. Ik heb er compassie mee.

Hebben die mannen zich nooit afgevraagd wat nu eigenlijk de meerwaarde was van een leven in onthouding en kuisheid? Iets waar ze bovendien vast en zeker nooit in geslaagd zijn (maar daar was de biecht dan weer voor uitgevonden). Wordt de wereld beter wanneer iemand zich voorneemt om nooit iemand lief te hebben, om nooit te neuken? Ik vind het onbegrijpelijk, maar blijkbaar zijn tienduizenden jongens en meisjes in die val getrapt. En dan die omgang met die jonge jongens en meisjes en dat ziekelijke biecht horen. Bah! Dat alles terzijde.

Op 64 haalt Verdonck het begrip ‘Nacht und Nebel’ uit de kast. Ik ken dat alleen als gruwel uit de Tweede Wereldoorlog. Mijn vader was een Nacht und Nebel veroordeelde en is dan ook beland in vernietigingskamp Gross-Rosen, dat hij heeft kunnen overleven omdat hij nog zo jong was (19) en net op tijd bevrijd is door de Russen. Het verbaast me dat Verdonck die term hier gebruikt alsof het om een bagatel gaat. De categorie gevangenen ‘Nacht und Nebel’ is persoonlijk door Hitler in het leven geroepen omdat hij zich ergerde aan de trage gang van zaken in de Duitse rechtspraak. Politieke gevangenen zoals mijn vader – lid van het verzet – moesten door een Duitse rechtbank ge- en meestal veroordeeld worden. Dat ging volgens Hitler allemaal veel te traag – daar had hij trouwens

gelijk in; 't is nog niks veranderd – en daarom heeft hij al heel vroeg in WOII de categorie 'Nacht und Nebel' gecreëerd. Die gevangenen kregen op hun strepenpak een kruis geverfd. Ze moesten verdwijnen zonder een spoor achter te laten, vandaar de naam. De familie kreeg geen enkele informatie over waar ze zich bevonden, noch over de vraag of ze nog leefden, en de gevangenen hadden geen enkele mogelijkheid om met familie of bekenden in contact te komen. Het heeft me verbaasd dat Verdonck op 64 dat begrip bovenhaalt. Volgens mij bestond het in de 19de eeuw niet eens aangezien het een creatie van Hitler is. Hoe zou Gezelle dat begrip gekend kunnen hebben?

Voor mij is het meest geslaagde zongedicht dat uit Gezelles pen is gevloeid dat op 64, getiteld 'Zonnenondergang'. Ik heb dat gedicht jaar na jaar gelezen met mijn studenten. Eindelijk eens een gedicht dat niet uitloopt op het verlangen om dood te gaan of in Jezus' armen terecht te komen. Wel een gedicht dat het verlangen tot vereniging uitdrukt met een geliefde, zoals bijvoorbeeld ook 't Er viel ne keer' en nog veel ander werk van Gezelle. Heel die leugenachtige ideologie van Jezus, Maria en eeuwig leven heeft generaties gezonde mannen en vrouwen in complete eenzaamheid gestort. De levenseinden van Van Doorne, Cesar Gezelle en zoveel anderen die rekenden op Jezuske die nooit opdaagde als het erop aankwam, zijn onvoorstelbaar triestig verlopen. Ik heb mijn studenten er altijd op gewezen dat er in 'Zonnenondergang' iets *gebeurde*. Romantische gedichten hebben meestal een beschrijvend karakter. In dit gedicht, echter, *gebeurt* van alles. De twee zonnen botsen op elkaar. In strofe 3 komt ook de toeschouwer/dichter in actie. Hij weet niet wat er zal *gebeuren* en stelt zich vragen. En dan plots, in strofe 4, is alles voorbij. Ik vind het een prachtig gedicht, vol actie. De manier waarop Gezelle de zonsondergang ziet en beschrijft durf ik geniaal te noemen. Enkel een rasdichter kan de wereld op die manier waarnemen en beschrijven.

Ook al is al dat zonnengedoe voor mij, zoals gezegd, des Guten zuviel, het is niettemin verdienstelijk van Verdonck dat hij al die zongedichten heeft samengebracht en van commentaar voorzien.

Houden

Philip Vermoortel

08-2022